

SZILÁGYI ÁKOS A KARANTÉNOÁZISRÓL | NÉGY FAL KÖZÖTT

Saját sivatag

2010-ben szabadságom, 2020-ban biztonságom maradékát veszítettem el. Nem egyedül – egy egész országgal együtt. A veszteség traumatizál és gyászunkát von maga után: fel kell dolgozni. Aki nem képes leválasztani életét az elszenvedett veszteségről, megreked a gyászállapot sivatagában – kezdi a lapunk felkérésére készült, halvány reményt felcsillantó esszéjét a költő, esztéta.

Jelenleg, ha jól számolom, három sivatagban is élek. Egyik sivatag a másikban. Kínai ládikák sorakoznak így, egyik a másikban. Az első az öregkor sivataga, az elpergett idő – les temps perdues – homokjával és az emlékezés kavargó homokviharaival. Ezt követi a szabadságnélküliség demokráciájának magyar pusztasága, a száz év alatt elporladt politikai közösség sívó homokjával. Végül itt van most már a legnagyobb közös sivatag: a globális járvány karanténsivataga, amely az elvesztett biztonság – szociális biztonság, életbiztonság, klímabiztonság, jövőbiztonság – helyén keletkezett, és egyre terjeszkedik.

Mindhárom sivatag: rossz sivatag. Mert van jó is. A jó sivatag abban különbözik a rossztól, hogy nem a számkivetés, az izoláció, hanem a kivonulás és az átkelés helye. A rossz sivatag élettelen, ember nélküli, idegen és ellenséges hely. Sivár és terméketlen. Hannah Arendt szerint a világ ellentéte: a nem-világ. Elpusztít mindent, ami eleven, felszámolja az emberek között megképződött élő világot.

A karantén – rossz sivatag. Mit csinál a karantén sivatagában a világról lemetszett, hús-vér emberi kapcsolatok híján maradt ember? Tengődik. Emésztődik. Senyved. A karantén – senyvedőhely. Ne tévesszük össze a senyvedést a kínna és a gyötrellemmel. A karantén – nem pokol. A négy fal közé zárva bármit csinálhat az ember. Csak senyvedve. Senyvedve ír, senyvedve olvas, senyvedve szkájpól és

REVÉCKY ZSOLT

lájkol, zoomol és csetel, teszi, József Attilával szólva: ami kell. Én például írásba temetkezem. Meg olvasásba. Így senyvedek. Sok mindent elolvasok vagy újraolvasok, amit karantén nélkül nem olvastam volna.

Tapasztalatom szerint különösen a naplók, levelezések senyvedve olvasására jó a karantén. Nem sorolom fel az összes naplót, memoárt, levelezést, amit az utóbbi majdnem egy év alatt elolvastam, maradok legfrissebb karanténolvasmányomnál. Legújabbam lefekvés előtt pár oldalnyit kortyolok Heltai Jenő gyomorkeserűjéből, a Négy fal között című 1944-es naplóból. Töményből ennél többet nem bírok. Márpedig a nemrég kiadott Heltai-napló olyan tömény, hogy azt is fejbe vágja vagy gyomron rúgja, aki amúgy jól bírja a nem koholt magyar igazságot. Mindenkinek csak ajánlhatom: négy fal között legjobb olvasmány a Négy fal között.

reggel az estét, este a reggelt várjuk

Heltai abban az 1944-es „csillagos” – ő írja így – emberkaranténban semmi mást nem írhatott, mint naplót. A mostani víruskarantén viszont sokféle írásra alkalmas, csak naplóírássra nem. A járványkaranténnak más a kronotoposza: másként szerveződik, másként múlik benne az idő. Pontosabban nem múlik: megáll, leheveredik a diványra, orrát túrja, körmeit piszkálja. Hogy is múlhatna, ha az ilyen karanténból hiányoznak az emberek. Márpedig ahol nem emberek között vagyunk, ott nincs élet. Élni annyi, mint emberek között lenni: inter homines esse – hirdették a régi rómaiak. Vagyis nem lenni emberek között (sinere inter homines esse), annyi, mint nem élni: halva lenni. Ilyesfajta halva levést jelent a mai karantén embernélkülisége. A teljes izolációra törekvés. A börtöncella rossz sivataga ez. A jó sivatag a szerzetesi cella, de hát nem vagyunk szerzetesek.

Éppen ezen ponton üt el élesen a mai karanténtapasztalat attól, amit Heltai 1944-es naplója rögzít. A „csillagos” karantén ugyan – „tisztátalan” származása okán – hatóságilag elkülöníti őt a „fajtisza” emberektől, de nem különíti el az emberektől általában: sem a többi „tisztátalantól”, sem azoktól, akik emberek maradtak a fajtisza embertelenségben. Földönfutókból, üldözöttekből, barátokból, kollégákból, távoli és közeli ismerősökből – a napló tanúsága szerint – nyüzsgően eleven életközeg, emberforgatag képződik meg körülötte. Az ő lakáskaranténja a magyar úri és nem úri középosztály embersivatagában a kevés élő helyek – oázisok – egyike lesz. Heltai állandóan emberek között van. Inkább az a problémája ebben a szüntelen elpusztítással fenyegetett oázisban, hogyan lehetne kicsit egyedül: „...egy szobába vagyunk beleszűfolva, nemcsak az utcán tilos, hanem otthon sem tudunk mozogni. Senkinek sincs egy pillanatnyi magányossága, olvasni, írni nem tudunk. Megöl a tétlenség. Hízunk. Reggel az estét, este a reggelt várjuk... Egyéni életünk megszűnt. Állandó közösségben élünk, nemcsak a család keretében, hanem az egész házzal. Az jön

be hozzánk, aki akar, akkor, amikor akar.”

Az élő világot, az emberi életet százezreit elemésztő gyilkos sivatag 1944-ben odakinn tombol, nem a „zsidóház” karanténjában. Ez a kevés helyek egyike, ahol még emberek között lehet lenni. 1944-ben a vírust, a „meg nem gondolt gondolat” vírusát a szuverén magyar államba beköltözött „óspatkány” terjesztette – törvényekkel, rendeletekkel, propagandával –, hogy a „származási fertőzöttek” elkülönítésével előkészítse „egészségügyi” lemetzésüket a „nemzettestről”, magyarul: a kiirtásukat. Ennek szorongató tudata hatja át és mérgezi meg az életet Heltai karanténoázisában.

A járványkarantén ezzel szemben a fegyelmi állam által a fegyelmezetlen állampolgárokra rákényszerített védmű, amellyel a biológiai vírus terjedését igyekszik megállítani. Ez a karantén minden egyes állampolgárt potenciális fertőzöttként és fertőzőként izolál és rekeszt ki az összes többi állampolgár életéből. Legalábbis testileg. Ahol mindenki kirekesztett, ott senki nem kirekesztett. A fegyelmi állam minden egyes polgárát – saját és mindenki más védelme érdekében – kalitkába zárja, lakóhelyéhez szögezi, vagyis izolálja: előírásokkal, rendeletekkel, törvényekkel, utasításokkal, parancsokkal, mikor mivel. Számonkér, fenyít és fegyelmez. Bármennyire ügyetlenül vagy ellen-szenvesen teszi is ezt, bármennyire is felhasználja saját hatalma kiterjesztésére a kivételes állapotot, el kell ismerni, hogy nem állampolgárai életének szervezett elvétele, hanem megmentése céljából teszi ezt.

Erre a senyvesztő felismerésre jutok saját karanténsivatagomban Heltai naplóját olvasva 2020-ban, a „rövidnek” mondott, 1914-ben kezdődött, de időközben kicsit megnyúlt XX. század záró évében. Mindjárt kezdetét veszi a XXI. század. Egyre több jele van annak, hogy a legfiatalabb generációk a globális kilátástalanság rossz sivatagát – a hatalom, a pénz, a fogyasztás sivatagát – az előttünk álló évszázadban szenvedéllyel és cselekvéssel jó sivataggá: a kiszabadulás és átkelés helyévé fogják változtatni. ■

a Heltai-napló olyan tömény, hogy azt is fejbe vágja vagy gyomron rúgja, aki amúgy jól bírja a nem koholt magyar igazságot